

Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi,
Sayı/Issue: 4 – Sayfa / Page: 107-126
ISSN: 2630-600X VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info
Geliş/Received: 15.10.2019
Kabul/Accepted: 10.12.2019
Araştırma Makalesi / Research Article
Kış/Winter, 2019

ERGENLERDE KORKU DÜZEYİ İLE SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ¹

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN FEAR LEVEL AND SOCIODEMOGRAPHIC VARIABLES IN ADOLESCENTS

Mesut OBUZ

ORCID: 0000-0003-3482-131X,
mesutobuz@yahoo.com

Dr. Öğr. Üyesi Engin EKER

İstanbul Aydın Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

ORCID: 0000-0001-9316-7026
engineker@aydin.edu.tr

Öz

Bu araştırmada, ergenlerde korku düzeyi ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma İstanbul ili Avcılar ilçesinde yer alan farklı tür liselerde öğrenim gören 475 öğrenci ile yürütölmüŐtür. Araştırmada, korku düzeyi korku tarama ölçeği ile, sosyodemografik bilgiler kişisel bilgi formu ile deęerlendirilmiŐtir. Araştırma sonucunda kız ergenlerin erkek ergenlere göre korku düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna karşılık ailenin gelir durumlarına göre korku tarama ölçeğinin alt boyutlarından tehlike ve ölüm korkusu ve yaralanma korkuları puanlarının orta gelirliilerin üst gelirliilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Anne ve baba eğitim durumlarına göre korku puanlarında eğitim düzeyi düŐtükçe korku puanlarının yükseldiği görölmüştür. Ergenlik

¹ Bu çalıŐma İstanbul Aydın Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Dr. Engin EKER danıŐmanlıęında hazırlanan ‘‘Ergenlerde Korku Düzeyi İle Riskli DavranıŐlar ve Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi’’ baŐlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiŐtir.

dönemi korku düzeyinin, gelişimin kritik bir parçası olduğu ve belirtilen sosyal değişkenler ile ilişkili olduğu düşünölmüştür.

Anahtar Kelimeler: Duygu, Korku, Ergenlik, Cinsiyet

Abstract

The aim of this study was to investigate the relationship between fear level and sociodemographic variables in adolescents. The study was conducted with 475 students attending different kind of high schools in Avcılar district of Istanbul. In the study, fear level was evaluated with fear screening scale and socio-demographic information was evaluated with personal information form. As a result of the research, it was found that female adolescents had higher fear value than male adolescents. On the other hand, according to the income level of the family, it was found that the fear and death fear and injury fears scores of the lower scales of fear screening scale were higher than middle income earners. It was observed that the fear level increased as the education level decreased in fear scores according to the education level of the parents. The level of fear in adolescence is a critical part of development and it was thought to be associated with the stated social variables.

Keywords: Emotion, Fear, Adolescence, Gender

Giriş

Duygu üzerinde genel kabul gören bir tanım henüz yapılmamış; ancak neşe, tikslenme, üzüntü ve korku ile ilgili beyin devreleri ve fizyolojik tepkilerin bir toplamı olarak belirtilebilmektedir (Cabanac, 2002). Bu tanımlamaya dair müphemlik duyguların kaynağını bütünü ile fizyolojik süreçlerde bulan ilk tanımlama olan James-Lang (James, 1884) teorisine ve bu teoriye karşıt şekilde bu kaynağın fizyolojik değil duygusal süreçlere dayandıran Cannon- Bard (Cannon, 1927) teorisine kadar gitmektedir. Dolayısıyla duygu tanımlamalarının örtüşen özelliklerine bakıldığında bedensel sinyallerin de birlikte olabileceği zihinsel bir durum olarak belirtilmektedir (Cabanac, 2002).

Korku duygusu ise, herhangi bir tehdit durumuna karşı yanıt işlevi gören evrimsel olarak korunarak aktarılan bir savunma durumu olarak tanımlanabilmektedir (Panksepp, 1998).

Korku, genel olarak üzerine araştırmaların iyi bir şekilde yapıldığı bir duygu ve genelde çocukların gelişiminin önemli bir bölümü olarak görülür. Bunun yanında bireye olası bir tehlikeyi uyararak ve bu tehlikeli durumdan kaçmak ya da kaçınmak için gereksinim duyulan, uyarılabilir sağlıklı bir duygudur (Gullone, 1999; King ve Ollendick, 1989). Araştırmacılar korku üzerine yaptıkları çalışmalarda genel olarak korkuları normal ve anormal korkular şeklinde genel bir tasnife ayırmaktadır. Buna göre; çocukluk dönemi gelişimin önemli bir

bölümünü oluşturan korku “normal” olarak adlandırılmakta ve “gerçek veya hayali bir tehdide uyarlayıcı bir tepki” olarak belirtilmektedir (Gullone, 1999: 91). Anormal korkular ise, korkunun uzun bir süreyi kapsadığı, tehlike uyarıcısına karşı abartılı, dengesiz veya orantısız olduklarında ayrıca günlük yaşama müdahalede bulunarak bireyin yaşam refahını etkilemeye başladığında uyumsuz olabilmektedir (Graziano, DeGiovanni ve Garcia, 1979; King ve Ollendick, 1989).

Bilindiği üzere çocukluk korkularının fazla olması normaldir; çünkü korkular çocuklar gibi kırılğan varlıklarda ortaya çıkma ihtimali yüksek ve yararlıdır. Tehlike olasılığı bulunan durumlar için korku gerekli bir koruma tepkisidir. Bireyler çocukluk gelişim dönemlerinde aşırı korku yaşamaktadırlar. Ancak bunlar sosyalleşme ve eğitim ile beraber kaybolurlar. Bu korkular tesadüfi olmaktan uzaktırlar. Örneğin boşluk veya yabancı korkusu için seyahat olasılığı ön koşuldur (Bertenthal B. I. Ve ark, 1984). Erken çocukluk gelişim dönemlerinde ortaya çıkan korkular ailenin eğitim düzeyi sayesinde çocukların, korkuların özelliklerini iyice anlamasına ve korkuya karşı tepkisini uyarlayabilmesine olanak sağlayacaktır. Böylece örneğin boşluk korkusu korkuluk bulunmaması halinde, yabancı korkusu sosyal destek verecek birinin yokluğunda ortaya çıkacaktır (Andre, 2004). Belirtilen durumlar ile ilgili yapılan çalışmalardan biri boşluktan korkan ve aşırı korkmayan çocuklar ile ilgilidir. Buna göre boşluktan fazla korkmayan çocukların daha fazla yara aldıkları gözlemlenirken ileriki gelişim dönemlerinde spor alanında daha başarılı olabildikleri görülmüştür (Poulton R. Ve ark, 2004). Çocukların gelişimlerine bağlı olarak genelde korku içeriklerinin hayali olmaktan gittikçe uzaklaşarak gerçekçilik kazanmasının belirli potansiyel tehlikenin daha iyi anlaşılmasını sağlayan bilişsel yetilerin artması ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir (Burkhardt, 2007). Korku hafızamızda değerli bir anı bırakır. Böylece benzer kötü durumlara yönelik farklı değerlendirmeler yapabilmemize olanak sağlar. Ayrıca normal korku tehlike sonrası veya tehlikeli durum olmadığında denetlenerek kolaylıkla geçerken denetlenemeyen aşırı korkular ise insanların uyarlanma kapasitelerini felce uğratan “panik atak” durumudur (Andre, 2004).

Anormal korkular ve normal korkular yanında korku ile karıştırılan sıklıkla birbiri yerine kullanılan benzer duygular da vardır. Bunlardan ilki, yer yer korkunun eşanlamlısı olarak kullanılagelen ve korku ile yakın ilişkili olmasına rağmen ayrı bir kavram olarak görülen kaygıdır (King ve Ollendick, 1989). Ekseriyetle korku hâlihazırda var olan veya gerçek, algılanan tehlike durumlarına karşı

“alarm tepkisi ile ilgili iken; kaygı, endişe ve kaçınma durumunu ihtiva eden “olası, yaklaşmakta olan olumsuz olaylara hazırlık ile ilgili geleceğe yönelik bir ruh hali” olarak betimlenmektedir (Craske et al., 2009: 1067). Korku gibi aşırı endişe de gelişimsel olarak uyumsuz sürerse ve tehlikeye dair öndeyinin aşırı olması halinde veya bağlama yönelik etmenler dikkate alındığında, orantısız bir durum arz ettiğinde kaygı bozukluğuna dönüşebilmektedir (American Psychiatric Association, 2013). Korku ile anılan ve karıştırılan bir diğer duygu olan fobi ise belirli nesnelere veya olaylara karşı zarar verme potansiyelinin abartıldığı gerçeklik dışı ve aşırı olan korkulardır (Ferrari, 1986). Tehlike durumunun varlığında korku dikkati sağlamak için uyarlanabilir fonksiyona sahip olması bakımından olumlu bir role sahip iken; uzun süreli ya da gereğinden fazla deneyimlenmesi halinde problemlenebilir. Bu durumda bireyin genel refah düzeyini sekteye uğratarak olumsuz etkileyen fobiye dönüşebilmektedir (Graziano et al., 1979; King ve Ollendick, 1989).

Korkunun anlaşılmasına dair çalışmaların yanı sıra korkunun etkilerinin birden fazla mekanizmaya sahip olduğu görülmektedir. Bunlar aynı zamanda alarm uyarısına verilen tepkilerle ilgilidir. Elmacı (2006), korku duygusunun tepkilerini dört grupta toplamıştır. Bunlar; fizyoloji, davranış, duygu ve biliş ile ilgili tepkilerden oluşmaktadır: Fizyolojik tepkiler; terleme, çarpıntı, kaslarda gerginlik, mide rahatsızlığı hissi, bulantı, hızlı kalp atımı, kan basıncında artış, göz bebeklerinde büyüme, bayılma ve düşme hissi gibi bedensel tepkileri kapsamaktadır (Murphy, 1985; Marks, 1987'a; Ortony ve Turner, 1990; Ollendick ve King, 1994; Muris 2007). Davranış ile ilgili tepkiler; kaçma, uzaklaşma, kaçınma, gergin bedensel duruş vb. tepkilerden oluşmaktadır (Graziano ve diğerleri,1979; Ortony ve Turner, 1990; McCathie ve Spence 1991). Duygu ile ilgili tepkiler ise; sinirlilik, öfke, ağlama gibi durumlardan oluşmakta iken, biliş ile ilgili tepkiler realitik olmayan mantık dışı düşünceler, tehlikeli durumu ve zarar görme düzeyini abartma, korku ile başa çıkma da yetersizlik hissetme, felaketeleştirme, genelleme gibi bilişsel arpıtımlar ve kontrol kaybı gibi tepkileri içermektedir (Marks, 1987; Ollendick ve King, 1994; Beck ve Emery, 2006).

Temel bir duygu olan korku duygusunun yaşamı sürdürme konusunda uyarıcı ve uyanıklığa etkisi yanında aynı zamanda haz verme(korku filmleri, araba yarışları vb.) etkisinin de olduğu bir duygu olarak görülmektedir (Marks,1987). Biyolojik bakış açısından korku, organizmayı acı ve zararlı etmenlere karşı bir koruma sağlaması yanında birey gelişiminin vazgeçilmez bir bölümu olduğu

belirtilmektedir (Morris ve Kratochwill, 1983; King, Hamilton ve Ollendick,1988; Gullone,2000). Korkunun, koruma sağlayıcı özelliği grup içi bağlanmada etkili olduğu (Izard, 1991; Garber ve Dodge, 1991), normalden fazla olduğunda ise beynin bellek ve bilgi işleme potansiyelinde azalmaya neden olduğu, algılama yetisine etki ederek problem çözme ve öğrenme sürecinde sınırlayıcı rol oynadığı belirtilmektedir. Ayrıca bireyin yeni deneyimlerini kısıtladığı, sosyal alanda bireylere karşı güven duymayı olumsuz etkilediği, sosyal ilişki kapasitesinde engelleyici etkilere sahip olduğu ileri sürülmektedir (Garber ve Dodge, 1991; Rutter ve Rutter,1993; Muris,2007).

Görüldüğü üzere anormal ve aşırı korkularla mücadele bu boyutların anlaşılması, denetim altına alınması ile sağlanabilecektir. Peki nereden geliyor bu korkular? Korkunun nedenlerine dair araştırmalar henüz bir asır öncesine dayanmaktadır. Bowlby (1973), korkunun nedenlerini, tehdit içerikli şeylerin mevcut olması ya da güven içinde olmayı sağlayan şeylerin olmamasına bağlanabileceğine işaret etmektedir. Bu nedenleri bireyin eğilimleri ile huy farklılıkları ve yaşantılardan kaynaklandığını ayrıca korkunun gelişimsel olarak olgunlaşma ile değişen bir yapıda olduğunu belirtmektedir (Bowlby, 1973).

Korku oluşumu ve nedenlerine dair araştırmalar sayesinde günümüzde korkunun beyinsel devreleri ana hatları ile bilinmektedir. Buna göre korkunun beyinsel devreleri basit hali ile; duyu organları vasıtası ile tehlike sinyalinin algılar. Bu bilgiler amigdala tarafından değerlendirilir ve bedensel ilk tepki (sıçrama, gerilim veya uyanma vb.) verilir. Ardından duygusal beyin olarak da bilinen “hipokampus” tehlike alarmının yerinde olup olmadığını kısmen irademizle ilgili olan ilişkili beyin devreleri ile değerlendirir. Hipokampus korku nesnelere duygusal anılar, korku nesnesi ve bağlamı gibi yönlerden dikkate alarak tepkilerimizi duruma göre ayarlar. Örneğin kafes içerisinde olan kaplana karşı amigdala alarm tepkisini daha hafif şekilde verir. Anormal korku yaşayanlar veya fobik kişiler bu denetim mekanizmasını uygun tepki ile veremezler. Prefrontal korteks duygusal, kişisel, kültürel bilgiler ışığında gereksinimler ve duruma yönelik bağlamları dikkate alan bir eylem planı oluşturarak bu otomatik korku tepkilerini düzenleme işlevini yürütmektedir (Andre, 2004).

Korku genel olarak gelişimsel ve evrensel bir duygu olarak ele alınmıştır. Bu gelişim evrelerinden ergenlik dönemi biyolojik, sosyal ve psikolojik birçok değişimin ortaya çıktığı, korku içeriklerinin bu gelişim dönemine özgü güvensizlik ve kararsızlık ile birlikte gözlemlendiği belirtilmektedir (Gullone, 2000). Bu döneme ait korkunun kaynakları üç ana temel üzerinde şekillenmiştir. Bunlardan

ilki yılan, silah, gibi nesne kaynaklı korkular, ikincisi ölüm, başarısızlık gibi kaynağı kendinden olan korkular, son olarak da topluluk önünde konuşma yapma gibi sosyal kaynaklı korkulardır. Bireyin bu tarz korkulara yanıtı savaş-kaç tepkisidir. Ancak ilerleyen yaş ve çevre ile kurulan ilişkilerin artması ile beraber korkuların azalma gösterdiği bunun yanında bu döneme ait korkuların altında yatan temel kavramın “bilinmeyen” şeylerin olduğu belirtilmektedir. Ergenlik döneminde bireyin duygularını kontrol etme yeteneğini alışkanlık haline getirmesi önemlidir (Öztürk, 1994).

Korku ile ilgili birçok araştırma sonucu ergenlik dönemi genelde görülen korkuların (bombalı saldırı, hırsızlık, tecavüze uğramak vb) aktüel olarak karşılaşılan durumlara yatkın olduklarını ileri sürmektedir (Lahikainen ve Kraav,1996). Bunun yanında korku ölçeği kullanılarak yapılan araştırmalarda, ölüm ve tehlike içerikli korkuların yetişkinliğe kadar devam ettiği bulgulanmıştır (Burnham ve Gullone, 1997). Dolayısıyla korku, belirli bir gelişimsel dönem ile kısıtlanmamış ve sınırlarının belirgin olmadığı bir duygudur. Bununla birlikte korku duygusunun anlaşılmasına dair çalışmaların bir kısmı sınıflandırma yöntemini kullanmıştır. Duyguların sınıflandırılmasında korku olumsuz duygu boyutunda yer almakta ve genel olarak istenmeyen duygu olarak görülmektedir. Buna karşılık korkunun her anılışında hemen hemen her zaman insanlar tarafından tasvip edilen cesareti de ardından çağırılmaktadır. Ancak bazı filozofların belirttiği gibi “Cesaret göstermek korkuya rağmen davranmaktır ve evet cesurdur bu insanlar.” (Lacroix, 2003). Dolayısıyla cesaret bir yandan korku ile barışık yaşamayı öğrenmenin anahtarı olabilir.

İnsan hayatına her bakımdan nüfuz eden korku duygusu bireylerin yaşamında kritik bir dönem olarak bilinen ergenlikte korkuların oluşumu ve gelişimi ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişkinin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada “Ergenlerde korku düzeyi ile sosyodemografik değişkenler anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır.

Yöntem

Bu çalışmanın amacı ergenlerde korku düzeyi ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik olması nedeniyle ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmaya İstanbul ili Avcılar ilçesindeki farklı tür liselerde öğrenim gören 281’i kız 194’ü erkek olmak üzere toplam 475 öğrenci katılmıştır. Araştırmada, sosyodemografik bilgi formu ve korku tarama ölçeği olmak üzere iki ölçme aracı kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyeti, anne-baba eğitim seviyesi, ailenin gelir durumları gibi bilgilerin yer aldığı sosyodemografik bilgi formu araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Araştırmada katılımcıların korku düzeyi 1968’de Scherer ve Nakamura, Wolpe ve Lang’ın (1964) geliştirdikleri yetişkin korku ölçeğini (FSS-Fear Survey Schedule) temel alarak çocuklar için korku ölçeği (FSS-FC) geliştirmişlerdir. Ollendick tarafından geliştirilen bu ölçek (FSSC-R), günümüze kadar en çok üzerinde çalışılan ve farklı dillere uyarlaması yapılan korku tarama ölçeğidir. Ölçek 7 ile 19 yaş aralığındaki farklı yaş gruplarında kullanılmaktadır. 1992’de Gullone ve King tarafından FSSC-R’nin içeriği tekrar gözden geçirilmiş ve güncellenerek FSSC-II geliştirilmiştir. Daha sonra ise, Shore ve Rapport (1998) tarafından, Amerika’da yaşayan farklı etnik gruplardaki ergenlerin daha güncel korkularını saptamak amacıyla, FSSC-HI (Fear Survey Schedule Children-Hawaii) geliştirilmiştir. Ölçek Türkçe’ye Elmacı (2008) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek korkulan durum veya nesnelere içeren 7 faktör ve 81 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin birinci faktöründe (Tehlike ve Ölüm Korkusu) 23 madde yer almaktadır. Ölçeğin ikinci faktöründe (Bilinmeyen Korkusu) 14 madde yer almaktadır. Ölçeğin üçüncü faktöründe (Tıbbi ve sosyal müdahale korkuları) 14 madde yer almaktadır. Ölçeğin dördüncü faktöründe (Sosyal Korkular) 10 madde yer almaktadır. Ölçeğin beşinci faktöründe (Hayvan korkuları) 9 madde yer almaktadır. Ölçeğin altıncı faktöründe (Aile korkuları) 7 madde yer almaktadır. Ölçeğin yedinci faktöründe (Yaralanma korkuları) 4 madde yer almaktadır. Yedi faktörün birlikte açıkladığı toplam varyans %40,52; ölçeğin tümüne ilişkin Cronbach-Alpha iç tutarlık (güvenirlilik) katsayısı ise 0.95’ bulunmuştur. Likert tipi ölçekte maddelerin puanlanması şu şekildedir: 1= Hiç korkmam, 2= Biraz korkarım, 3= Çok korkarım. Toplam puan her bir maddeye verilen yanıtların toplanmasından elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 81, en yüksek puan 243’ dür. Ölçekten alınan puan yükseldikçe, bireyin korku düzeyinin de yüksek olduğu kabul edilmektedir.

Verilerin Çözümlemesi

Öncelikli olarak doldurulan ölçekler incelenmiş geçersiz olan (boş bırakılan, hep aynı maddeler işaretlenmiş olan vb.) formlar çıkarılmıştır. Veriler SPSS 21.0 programına girilerek ve veri kontrolü yapıldıktan sonra analizlere geçilmiştir. Demografik değişkenlerin gruplandırılması veri sonuçlarına göre yapılarak ölçek maddeleri ile ilgili, ss, değerleri saptanmıştır. Araştırmada betimsel araştırma deseni

sosyodemografik değişkenlerin dağılımını inceleme amaçlı kullanılmıştır.

Bulgular

Grubun Demografik özellikleri

Tablo 1: Grubun Demografik özellikleri Frekans ve Yüzde Değerleri

	Gruplar	<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kız	281	59,2
	Erkek	194	40,8
Devamsızlık Durumu	Devamsızlık yapmadım	50	10,5
	1-7 gün	275	57,9
	7-12 gün	119	25,1
	13 ve üzeri	31	6,5
	Alt	30	6,3
Gelir	Orta	411	86,5
	Üst	34	7,2
Anne Eğitim	İlkokul	42	8,8
	Ortaokul	286	60,2
	Lise	112	23,6
	Üniversite	35	7,4
	Toplam	475	100,0

Tablo 1’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 475 öğrencinin 281’i (%59,2) kız, 194’ü (%40,8) erkektir. 50’si (%10,5) devamsızlık yapmamış, 275’i (%57,9) 1-7 gün, 119’u (%25,1) 7-12 gün, 31’i (%6,5) 13 ve üzeri devamsızlık yapmıştır. 30’u (%6,3) alt gelirli, 411’i (%86,5) orta gelirli, 34’ü (%7,2) üst gelirli aileye sahiptir. 42’sinin (%8,8) annesi ilkokul, 286’sının (%6,3) annesi ortaokul, 112’si (%23,6) annesi lise, 35’inin (%7,4) annesi üniversite mezunudur.

Korku Tarama Ölçeği Sonuçları**Tablo 2:** Korku Ölçeği Toplam Puanlar ve Tüm Alt Boyutların Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri

Boyut	N	\bar{X}	Ss
Tehlike ve Ölüm Korkusu	475	40,97	8,530
Bilinmeyen Korkusu	475	21,96	5,001
Tıbbi Korkular	475	23,47	4,920
Sosyal Korkular	475	15,75	3,492
Hayvan Korkuları	475	16,57	3,647
Aile Korkuları	475	8,74	2,665
Yaralanma Korkuları	475	6,82	2,054
Genel Korku Ölçeği	475	134,30	26,877

Tablo 2'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan lise öğrencilerinin Tehlike ve Ölüm Korkusu alt boyutunda aritmetik ortalama 40,97 standart sapma, 8,530 olduğu Bilinmeyen Korkusu alt boyutunda aritmetik ortalama 21,96 standart sapma, 5,001 olduğu Tıbbi Korkular alt boyutunda aritmetik ortalama 23,47 standart sapma, 4,920 olduğu Sosyal Korkular alt boyutunda aritmetik ortalama 15,75 standart sapma, 3,492 olduğu Hayvan Korkuları alt boyutunda aritmetik ortalama 16,57 standart sapma, 3,647 olduğu Aile Korkuları alt boyutunda aritmetik ortalama 8,74 standart sapma, 2,665 olduğu Yaralanma Korkuları alt boyutunda aritmetik ortalama 6,82 standart sapma, 2,054 olduğu Genel Korku Ölçeğinin aritmetik ortalama 134,30 standart sapma, 26,877 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3: Cinsiyete Göre Korku Tarama leği Sonuçları

Puan	Gruplar	n	\bar{x}	ss	Sh	t Testi		
						t	sd	P
Tehlike ve lm Korkusu	Kız	281	42,64	8,160	,487	5,260	473	,000
	Erkek	194	38,56	8,497	,610			
Bilinmeyen Korkusu	Kız	281	23,32	4,708	,281	7,540	473	,000
	Erkek	194	19,99	4,761	,342			
Tıbbi Korkular	Kız	281	24,32	4,713	,281	4,621	473	,000
	Erkek	194	22,24	4,965	,356			
Sosyal Korkular	Kız	281	16,41	3,359	,200	5,079	473	,000
	Erkek	194	14,80	3,468	,249			
Hayvan Korkuları	Kız	281	17,32	3,637	,217	5,498	473	,000
	Erkek	194	15,50	3,395	,244			
Aile Korkuları	Kız	281	8,93	2,589	,154	1,839	473	,067
	Erkek	194	8,47	2,754	,198			
Yaralanma Korkuları	Kız	281	7,22	2,036	,121	5,293	473	,000
	Erkek	194	6,24	1,941	,139			
Genel Korku leği	Kız	281	140,16	25,783	1,538	5,924	473	,000
	Erkek	194	125,80	26,214	1,882			

Tablo 3 incelendiğinde örneklem grubundaki korku tarama leği sonuçları verilmiştir. Bu sonuçlara göre gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu grlmştir. Tehlike ve lm Korkusu, Bilinmeyen Korkusu, Tıbbi Korkular, Sosyal Korkular, Hayvan Korkuları, Aile Korkuları, Yaralanma Korkuları ve Genel Korku leğinde kızların korku puanları erkeklere kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4: Ailelerin Gelir Durumlarına Göre Korku Tarama Ölçeği Sonuçları

Boyut	Gelir(i)	Gelir (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
Tehlike ve Ölüm Korkusu	Alt	Orta	-1,872	1,606	,508
		Üst	1,584	2,127	,758
	Orta	Alt	1,872	1,606	,508
		Üst	3,456	1,515	,045
	Üst	Alt	-1,584	2,127	,758
		Orta	-3,456	1,515	,045
Yaralanma Korkuları	Alt	Orta	-,648	,387	,246
		Üst	,090	,512	,985
	Orta	Alt	,648	,387	,246
		Üst	,738	,365	,040
	Üst	Alt	-,090	,512	,985
		Orta	-,738	,365	,040

Tablo 4’de öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarına göre Tehlike ve Ölüm Korkusu ve Yaralanma Korkuları alt boyutlarında orta gelirli ile üst gelirli arasında anlamlı bir farklılık olduğu, orta gelirli tehlike ve ölüm korkusu ve Yaralanma Korkuları puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 5: Anne Eğitim Durumlarına Göre Korku Tarama Ölçeği Sonuçları

Boyut	Eğitim(i)	Eğitim (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
Tehlike ve Ölüm Korkusu	İlkokul	Ortaokul	3,553	1,402	,044
		Lise	1,845	1,535	,695
		Üniversite	2,595	1,941	,618
	Ortaokul	İlkokul	-3,553	1,402	,044
		Lise	-1,708	,946	,354
		Üniversite	-,958	1,519	,941
	Lise	İlkokul	-1,845	1,535	,695
		Ortaokul	1,708	,946	,354
		Üniversite	,750	1,643	,976
	Üniversite	İlkokul	-2,595	1,941	,618
		Ortaokul	,958	1,519	,941
		Lise	-,750	1,643	,976

Bilinmeyen Korkusu	İlkokul	Ortaokul	2,934*	,818	,005
		Lise	2,464	,896	,057
		Üniversite	2,557	1,133	,166
	Ortaokul	İlkokul	-2,934*	,818	,005
		Lise	-,469	,552	,868
		Üniversite	-,376	,886	,981
	Lise	İlkokul	-2,464	,896	,057
		Ortaokul	,469	,552	,868
		Üniversite	,093	,958	1,000
	Üniversite	İlkokul	-2,557	1,133	,166
		Ortaokul	,376	,886	,981
		Lise	-,093	,958	1,000
Sosyal Korkular	İlkokul	Ortaokul	1,844*	,572	,016
		Lise	1,551	,626	,107
		Üniversite	1,081	,792	,602
	Ortaokul	İlkokul	-1,844*	,572	,016
		Lise	-,294	,386	,901
		Üniversite	-,764	,620	,679
	Lise	İlkokul	-1,551	,626	,107
		Ortaokul	,294	,386	,901
		Üniversite	-,470	,671	,921
	Üniversite	İlkokul	-1,081	,792	,602
		Ortaokul	,764	,620	,679
		Lise	,470	,671	,921
Hayvan Korkuları	İlkokul	Ortaokul	1,750*	,599	,037
		Lise	1,351	,656	,238
		Üniversite	1,362	,830	,442
	Ortaokul	İlkokul	-1,750*	,599	,037
		Lise	-,399	,404	,807
		Üniversite	-,389	,649	,949

		Lise	İlkokul	-1,351	,656	,238
			Ortaokul	,399	,404	,807
			Üniversite	,011	,702	1,000
	Üniversite	İlkokul		-1,362	,830	,442
		Ortaokul		,389	,649	,949
		Lise		-,011	,702	1,000
Genel Ölçeği	Korku	İlkokul	Ortaokul	13,380*	4,411	,028
		Lise		9,813	4,829	,249
		Üniversite		10,343	6,109	,414
		Ortaokul	İlkokul	-	4,411	,028
			Lise	13,380*	2,975	,697
			Üniversite	-3,037	4,780	,939
		Lise	İlkokul	-9,813	4,829	,249
			Ortaokul	3,567	2,975	,697
			Üniversite	,530	5,169	1,000
		Üniversite	İlkokul	-10,343	6,109	,414
			Ortaokul	3,037	4,780	,939
			Lise	-,530	5,169	1,000

Tablo 5’de öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre Tehlike ve Ölüm Korkusu ve Bilinmeyen Korkusu, Sosyal Korkular Hayvan Korkuları Genel Korku Ölçeği alt boyutlarında anneleri ilkokul mezunu olanlar ile anneleri ortaokul mezunu olanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu, ilkokul mezunu olanların Tehlike ve Ölüm Korkusu ve Bilinmeyen Korkusu, Sosyal Korkular Hayvan Korkuları Genel Korku Ölçeği puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 6: Baba Eğitim Durumlarına Göre Korku Tarama Ölçeği Sonuçları

Boyut	Eğitim (i)	Eğitim (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	P
Sosyal Korkular	İlkokul	Ortaokul	1,255	,510	,110
		Lise	1,331	,520	,040
		Üniversite	,637	,649	,810

	Ortaokul	İlkokul	-1,255	,510	,110
		Lise	,076	,367	,998
		Üniversite	-,618	,534	,720
Lise	İlkokul		-1,331	,520	,040
	Ortaokul		-,076	,367	,998
	Üniversite		-,694	,545	,654
Üniversite	İlkokul		-,637	,649	,810
	Ortaokul		,618	,534	,720
	Lise		,694	,545	,654

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre Sosyal Korkular alt boyutunda babaları ilkokul mezunu olanlar ile babaları lise mezunu olanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu, ilkokul mezunu olanların Sosyal Korkular Korkuları puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tartışma

Bu çalışmada ergenlerde korku düzeyi ile cinsiyet, ailenin gelir durumu ve anne-baba eğitim durumuna göre farklılıkları çalışılmıştır.

İçselleştirilmiş davranış sorunları olarak değerlendirilen korku, kaygı ve özel fobiler günümüz ergen ve çocuklarında yaygın görülmektedir (Lichtenstein ve Annas, 2000). Bunun yanında ergen ve çocuklar ile yapılan çalışmaların genelinde, kızların erkeklere oranla daha fazla korku bildirdiği belirtilmektedir (Elbedour, Shulman ve Kedem, 1997; Ollendick ve King, 1994). Bu çalışmada da benzer bulgulara ulaşılmıştır. Kızların erkeklere göre korku puanlarının tüm alt boyutlar ve genel korku ölçeğinde daha yüksek olduğu görülmektedir. Kızlardaki korku düzeyinin daha fazla olmasının nedenleri arasında cinsel saldırılar ve fizyolojik yaralanmalara karşı erkeklerden daha duyarlı olmaları (Owen, 1998), sosyal korkularda ise kızların model alma yolu ile korku geçişlerinin hem daha sık hem de daha yoğun olduğu ileri sürülmektedir (Fredicson, Annas, Fischer ve Wik, 1996). Kız çocukları erkek çocuklara göre, aile ve yakın çevre erişkinlerden daha fazla destek bulabilmekte ve de duygularını daha kolaylıkla ifade edebilmektedir(ağlama). Erkek çocuklar ise genelde bu durumlara karşı kaçınma davranışı ile yanıt vermektedirler (Taimalu, 2007).

Bunun yanında erkekler genelde cesaret gösterme üzerine telkin edilip korku duymamaları üzerine yönlendirilirken kızlar için genelde bu durum tam tersidir. Duygularını daha kolay ifade edebilen, fiziksel kırılğanlığın daha fazla olduğu düşünölen ve de sosyo-költörel etkiler kızların korkularının daha yüksek olmasının nedenleri olabilir.

Alanyazında ergen ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyinin, korkuların miktar, sıklık ve yoğunluğu ile ilişkili olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalarda, sosyo-ekonomik düzeyi daha düşük olan ergenlerin korkularının hem daha sık hem de daha yoğun olduğu belirtilmektedir (Erol ve şahin, 1995; Shore ve Raport 1998). Bu çalışmada tehlike ve ölüm korkusu ile yaralanma korkuları alt boyutlarında benzer sonuçlar görölmüştür. Bu sonuçların görölmesinde daha düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olan ergenlerin korku uyarıcısı nesne, durum ve olaylar (kavga, bıçak vb.) ile karşılaşma olasılıklarının daha fazla olan ortamlarda bulunmaları, daha yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip ergenlerin ise bu tür ortam risklerinden daha uzak ve güvenli ortamlarda bulunması olduğu iddia edilmektedir (Owen, 1998).

Ailelerin en büyük sorumluluklarından olan çocuklarının çevresel etkenlere karşı koruyuculuk görevi olduğu belirtilmekte ve bireyin genel korkuları ile korunma kalitesinin yakın ilişkili olduğu ileri sürölmektedir (Lahikainen ve diğeri, 2007). Korkuların oluşumu ve gelişimi şüphesiz aile tutumları, bağlanma biçimleri, yetiştirilme tarzları ve sosyal desteğin kalitesinden etkilenmektedir. Özellikle anne ile kurulan bağlanma tarzı ve sosyal destek önemlidir. Tuna (2008), tarafından yapılan bir çalışmada anne eğitim düzeyi düştöçde daha fazla benimsedikleri tutum koruyucu iken, daha yüksek eğitim düzeyine sahip olan ailelerde demokratik tutumun daha fazla benimsendiği görölmüştür. Buna paralel şekilde çocuklara karşı korumacı tutumun yoğun şekilde uygulanması sosyal kaygı oluşumu ile ilişkilidir. Bu araştırmanın bulguları da benzer doğrultuda sonuçlar vermiştir. Aile eğitim düzeyi ile çocuk yetiştirirken takındığı tutumlar ileriki gelişim dönemlerinde de etkisini göstererek bu araştırmanın bulgularının nedeni olabilir.

Sonuç

Bireyin korkularına kulak vermesi gerekir. Daha önce de belirtildiği üzere korkular tehlikeli durumlara karşı önemli bir alarm sistemidir. Aşırı ve anormal korku kimse tarafından tercih edilecek bir durum değildir. Aksine kişiler hayatlarını sekteye uğratan ve tercihleri dışı gelişen aşırı korkularından kurtulmak isterler. Oysaki önemli olan

korkuların tamamen kaybı değil durumlara karşı optimum tepkiyi verebilmesidir. Korkuların uyarlanabilir yapısı içinde bu durum aslında mümkündür de. Bunun için korkuların daha iyi anlaşılmasına ihtiyaç duymaktayız. Bu bağlamda bu çalışmada korkuların bazı sosyodemografik ile olan ilişkileri ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda, korku düzeyi ile cinsiyet, aile gelir durumu ve aile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Korkunun alt boyutlarına dair en yüksek puan tehlike ve ölüm korkusuna ait iken en düşük puan yaralanma korkularına aittir. Ergenler arasında bu durumun gözlemlenmesi ergenlerin düşüncesizce sık sık bu tarz tehlikeli durumlara kalkışması olarak düşünülebilir.

Cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuş, genel korku leği ve tüm alt boyutlarında kızların puanları erkeklere göre daha yüksek olduğu grlmştr. Kız ve erkekler arasındaki yetiştirilme pratikleri, bağlanma farklılıkları, sosyokültürel değer yargıları ve biyolojik farklılıklar bu araştırma sonuçlarının nedenlerinin yordayıcılarından olabilir.

Ailenin gelir durumu ise özellikle tehlike ve ölüm korkusu ile yaralanma korkuları alt boyutunun farklılık göstermesi çocukların aile tarafından sunulan korunma işlevinin etkisi bağlamında değerlendirilebilir.

Araştırmanın genel olarak bulguları değerlendirildiğinde korku duygusunun bireyin hayatına özellikle olumlu veya olumsuz etkilerde bulunarak yaşam kalitesi ile ilişki potansiyeline sahip bir duygu olduğu görülmektedir. Korkuların edinilmesi, gelişimi ve patolojik duruma gelmesinde sosyodemografik değişkenlerin payı olduğu dşnlmştr.

Sınırlılıklar ve neriler

Toplum içerisinde korkuların sergilenişi veya bildirilmesi özellikle ergenler arasında pek tasvip edilmeyen bir duygudur. Dolayısı ile katılımcıların yanıtlarının doğruluğu tahminidir. Ayrıca korku duygusunun karmaşıklığının yanında lceklerin öz bildirimine dayalı yapılması bir diğer dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır.

Korku duygusunun genel olarak onay görmeyen ve onunla mücadele verilmesi gerektiği bakış açısının değiştirilmesi hatta korkularını dinleyen onlarla barışık yaşamayı bilen bireylerin yetişmesi hem bireysel hem de toplumsal sağlık için önemlidir. Bu konuda eğitim programlarının geliştirilmesi faydalı olacaktır.

Genel olarak aşırı korkuların insan yaşamını birçok yönden olumsuz etkilediği belirtilmektedir. Çocuk ve ergenlere yönelik erken tespit çalışmaları aşır korkuların oluşmasını önlemede etkili olabilir.

Kaynakça

- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed. ed.). Arlington VA: American Psychiatric Publishing.
- Andre, C. (2004). *Korkunun Psikolojisi*. Yerguz, İ. (Çev.). İstanbul: Say.
- Beck, A. ve Emery, G. (2006). *Anksiyete Bozuklukları ve Fobiler*. Öztürk, V. (Çev.). Litera Yayıncılık, İstanbul.
- Bertenthal B. I. "A re-examination of fear and its determinants on the visial cliff", *Psychophysiology*, 1984, 21: 413-417.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment And Loss, Separation*, New York: Basic Books.
- Burkhardt, K. (2007). *An assessment instrument for fear in middle childhood South African children* (Doctoral disseration). Retrieved from <http://scholar.sun.ac.za/handle/10019.1/1147>.
- Burnham, J.J. ve Gullone, E. (1997). The Fear Survey Schedule for Children- II: A Psychometric _nvestigation with American Data. *Behaviour Research And Therapy*, 35, (2), 165-173.
- Cabanac, M. (2002). What Is Emotion? *Behavioural Processes*, 60, 69-83.
- Cannon, W. B. (1927). The James-Lange Theory of Emotions: A Critical Examination and an Alternative Theory. *The American Journal of Psychology*, 39, 106-124.
- Elbedour, S., Shulman, S., ve Kedem, P. (1997). Children's fears: Cultural and developmental perspectives. *Behaviour Research and Therapy*, 35, 491-496.
- Elmacı, F. (2006). Ergenlerin Yasam Korkularının incelenmesi. Bahçesehir Üniversitesi Psikolojik Danisma ve Rehberlik Sempozyumu Bildiri Özeti, İstanbul.
- Erol, N., Sahin, N. (1995). Fears of Children and Cultural Context: Turkish Norms. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 4,(2), 85- 93.
- Ferrari, M. (1986). Fears and Phobias in Childhood: Some Clinical and Developmental Considerations. *Child Psychiatry and Human Development*, 17,(2), 75-87.

- Garber, J. ve Dodge, K.A. (1991). *The Development of Emotion Regulation and Dysregulation*. Cambridge, MA: Cambridge University Press
- Gullone, E. (1999). The Assessment of Normal Fear in Children and Adolescents. *Clinical Child & Family Psychology Review*, 2(2), 91-106.
- Gullone, E. (2000). The Development of Normal Fear: A Century of Research. *Clinical Psychology Review*, 20 (4), 429-451.
- Graziano, A.M., Degiovanni, I.S., Garcia, K.,A. (1979). Behavioral Treatment of Children's Fears: A Review. *Psychological Bulletin*, 86, 4, 804-830.
- Izard, C. E. (1991). *The Psychology of Emotions*. New York: Plenum Pres.
- James, W. (1884). What Is an Emotion? *Mind*, 9, 188-205.
- King, N.J., Hamilton, D.I., ve Ollendick, T.H. (1988). *Children's Phobias: A Behavioural Perspective*. Chichester, England: Wiley
- King, N. J., & Ollendick, T. H. (1989). Children's Anxiety and Phobic Disorders in School Settings: Classification, Assessment, and Intervention Issues. *Review of Educational Research*, 59(4), 431-470.
- Lacroix M., *Le Courage reinvente*, Paris, Flammarion, 2003.
- Lahikainen, A.R., Kraav, I. (1996). Framing Children's Insecurity in Postmodern Society. In J. Hamalainen, R. Vornanen, J., Laurinkari (Eds.), *Social Work And Social Security in A Changing Society*. Augsburg : Maroverlag, 111-121.
- Marks, I.M. (1987a). *Fears, Phobias, and Rituals. Panic, Anxiety and Their Disorders*. New York, Oxford : Oxford University Press.
- Mccathie, H., Spence,H. (1991). What is Revised Fear Survey Schedule for Children Measuring? *Behaviour Research And Therapy*, 29 ,(5), 495-502.
- Morris, R.J., Kratochwill, T.R. (1983). *Treating Children's Fears and Phobia: A Behavioral Approach*. New York: Pergamon Press.
- Muris, P. (2007). *Normal and Abnormal Fear and Anxiety in Children and Adolescents*. Amsterdam; Boston, Elsevier.
- Murphy, D.M. (1985). Fears in Preschool-Age Children. *Child Care Quarterly*, 14, (3),171-189.
- Ortony, A., Turner, T.J. (1990). What's Basic About Basic Emotions? *Psychological Review*, 97, 315-331.

- Ollendick, T.H., King, N. J. (1994). Fears and Their Level of Interference in Adolescents. *Behaviour Research and Therapy*, 32, 635–638.
- Owen, P. R. (1998). Fears of Hispanic and Anglo children: real-world fears in the 1990s. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 20(4), 483-491
- Öztürk-Kılıç, E. (1994). Ergenlik döneminde aile ve arkadaş ilişkileri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 5 (2), 113-118.
- Panksepp, J. (1998). *Affective neuroscience: The foundations of human and animal emotions*. Oxford university press.
- Poulton R. (2004). “Low fear in childhood is associated with sporting prowess in adolescence and young adulthood”, *Behaviour Research and Therapy*, 40: 1191-1197.
- Rutter, M., Rutter, M. (1993). *Developing Minds. Challenge and Continuity Across The Life Span*. London, Penguin Books.
- Shore, G.N., Rapport, M.D. (1998). The Fear Survey Schedule for Children- Revised (FSSC-HI): Ethnocultural Variations in Children Fearfulness. *Journal of Anxiety Disorders*, 12, (5), 437-461.
- Taimalu, M. (2007). *Children’s Fear and Coping Strategies: A Comparative Perspective*. Tartu University Press.